

Gent. 3. num. 12. 6. 9. 22.

11

1769

23

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
PRUDENTIA PRINCIPIS
CIRCA FOEDERA,

QVAM,
CONSENTIENTE AMPLISS. FACULTATE PHILOSOPHICA

IN
REGIA ACADEMIA GRYPHICA
PRÆSIDE

VIRO CELEBERRIMO ET AMPLISSIMO

DN. M. JOANNE CHRISTOPHORO
MUHRBECK

MORAL. PROFESS. REG. ET ORDINAR.

P. 167.

PRO
GRADU MAGISTERII

PUBLICO EXAMINI SUBMITTIT

PETRUS CORTIN

S. S. THEOL. CULTOR
ET PHILOSOPHIÆ CANDIDATUS.
CALMARIENSIS.

IN AUDITORIO MAJORI

DIE X. OCTOBR. A. R. S. MDCCLXIX.
H. S.

GRYPHISWALDIÆ
LITTERIS A. F. RÖSE
REG. ACAD. TYPOGR.

26

IN SENATU UNIVERSITATIS
PRUDENTIA FRINCII
AUCTOR BOBERA

CONSTITUTIONES ET LEGES

DE UNIVERSITATE

DR. JOHANN CHRISTOPHORO

M. HERRSCHER

MOELLERUS REG. ET ORATOR

GRATIA UNIVERSITATIS

PUBLICO EXAMINI RUMINATI

P. E. R. S. C. O. R. T. I. N.

S. V. S. S. O. R. I. O. R.

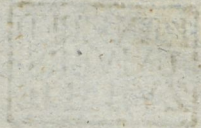
UNIVERSITATIS FRINCII

FRINCII

IN A. D. D. D. D. D. D. D. D.

DR. M. G. O. T. T. W. I. L. H. E. L. M. I. U. S.

A.

ORIENTALIS
LITTERAE A. V. H. U. S. E.
REG. CANT. VOR.

PROOEMIUM.

Si verum esset, id quod haud pauci sibi persuadeant, neminem, neque jure, neque pro dignitate de quaestionibus, tam ardui momenti, ac illae sunt, de quibus agere nobis est animus, judicare posse, nisi qui prudentiam, illam humanae vitae moderatricem, non tantum praecipis, verum etiam & potius ipso rerum gerendarum usu partam, adeptus sit, vel qui artes principum abditas & arcana, tam imperii, quam dominationis, retrusa ipse non peruestigaverit, vel qui rerum omnium publicarum, quae usquam terrarum existisse comperiuntur, memoriam ab antiquissima vetustate ad haec usque tempora repetitam non tenuerit, & hinc dicta, facta optimorum principum, populorumque ritus, instituta, mores studiosissime non perspexerit, non intellexerit: Si haec, puta, omnia sibi constarent, ac necessaria iudicatu de prudentia principum essent requisita, nulli nosmet ipsi inficias imus, quod eo fere immodestia, arrogantia, immo stultitia processerimus, ut fatum *Phormionis* philosophi, quem quondam Hannibal, Poenus ille, cujus nomen apud omnes magna est

A

est

est gloria, derisit, & cujus M. T. Cicero in Oratore mentionem facit (a), promereamur.

At enim vero, si id, quod verum, laudabile, justum & honestum est, non nisi e purissimis naturæ rerum, rationisque fontibus hauriatur: Si nihil vere sapienter decretum & prudenter executum dici mereatur, quod honestum & æquum simul non sit; si itaque omnia facta gerendaque ad tribunal justæ & æquæ, eorumque principia simplicissima cuique rerum humanarum non rudi intellectu haud difficilia, revocari debeant: Et si denique summis status Ministris atque experientiæ omnes casus individuales lubens relinquat philosophus, ipse autem circa generalia præcepta, si non propria, tamen aliorum experientia rectaque ratione hausta, tantum versetur, certe nobis & veniam, & mitiora judicia prædicimus, pollicemur, speramus.

§. I.

Ad jura Principum transeuntia, seu *equiparantia*, jus pangendi *foedera* refertur, per quæ conventiones & pacta inter se invicem gentium intelligimus, quæ eum in finem, vel in perpetuum vel longius tempus ineunt, ut suam utilitatem, majoremve securitatem, perfectionem & felicitatem promoveant & consequantur.

Ab hisce autem differunt *pactiones* & *sponsiones*, quarum *illæ* pacta sunt, quæ præstationes quasi transitorias, seu non iterandas, v. c. cum gens altera cum altera convenit de urbibus dedendis, de captivis permutandis, de induciis post proelia mortuorum sepeliendorum causa factis, & ejus generis plura in se continent; hæc autem sunt conventiones, quas Ministri, Legati, Ducesve sine mandato, vel expresso, vel tacito, vel præsumtivo, & quibus, *ratihabitio* deest, iniverunt.

Not. 1. Non ab omnibus rite distinguuntur pactiones & foedera. Plurimi hanc negligunt distinctionem. Jure eam custodiverunt BODINUS, III. WOLFFIUS & paucissimi alii quidam. Attendens ad fontes historicos, ad Orationem Spur. Posthumi ad populum Romanum contra Sannitarum *prætensiones*, & imprimis ad verba M. Ter.

VAR-

(a) Lib. II. p. 208. Ed. Sybille à Porta Lugd. 1588.

VARRONIS: *Pactio*, inquit, *principum populorumve est conventio temporaria* &c. attentus fundamentum distinctionis facile videbit. vid. LIV. L. IX. 9. 10. M. T. VARRO in Libris, qui existunt, de lingua latina, & quidem L. XI. de vita populi Rom. JO. BODINUS de Republica L. V. c. VI. CHRIST. WOLFFII Jus Gent. Cap. IV. §. 369.

Not. 2. Ex Livio & Varrone mox citatis satis superque constat, *Spondores pacis*, usu latine loquentium, recte nominari, qui *alieno nomine* pacem vel factum servatum iri, promittunt; sed consuetudo publica solennis curialisque scripturæ ad eos hodie adstringit hanc appellationem, qui pacem vel factum quoddam alios quidem facturos vel servaturos promittunt, verum nomine non alieno aut procuratorio, sed *suo & proprio*: sive id ipse faciant, sive per procuratores, mandatarios, legatos, Plenipotentiaros, quibus non nisi populariter loquendo competit *sponsorum* nomen, in illos quippe proprie congruens, a quibus *Spondendi* facultatem mendatorii acceperunt; Ipsos autem *Spondores in actis & instrumentis Tractatum, conventionumque publicarum*, pro diversa negotii Sponfionisque conditione, *Fidejussores, Expromissores, Custodes, Vindices, Executores pacis*, nominari videmus; cujus Sponfionis Species excellentior est, quam, vocabulo peregrino, *Garantiam* vocant; cum nimirum, gentes, quive in populo libero summam potestatem habent, inter alios pacificentes fidem suam interponunt, seque effecturos promittunt, ut pax atque amicitia contracta servetur & læsa reparetur. Ejusmodi Sponfionis seu Garantix illustre specimen exstat in Pace inter Reges Sveciæ & Poloniæ CAROLUM GUSTAVUM & JOHANNEM CASIMIRUM *Olivæ* Ao. 1660 inita, artic. 36, LUDOVICO XIV. Reg. Gal. *Sponsore* seu *Fidejussore* existente. Vide Dissert. Cel. ULR. OBRECHTI de Sponsore pacis c. II. Sponfionem autem hanc, seu fidejussionem, cujus mox mentionem fecimus, nihil esse, ceu Ill. PUFENDORFIUS Lib. VIII. c. 8. §. 7. de J. N. & G. recte observavit, nisi implicitum foedus circa ferendum auxilium illi, qui contra pacta invaditur, adversus injuriæ auctorem, credimus; Id quod in ipsis plerumque formulis talium Sponfionum exprimi solet. Sumitur etiam alia significatione *Sponso*, cum scil. ad contractus, quibus alea, aut fors inest, refertur, quando vel futurum eventum, vel etiam præteriti eventus nondum notorii, saltem iis, qui inter se contendunt, aut

alterius rei existentiam alter affirmat, alter negat, certo pignore utrinque deposito, quod illi cedat, cuius assertioni eventus aut res congruere deprehendatur, vid. PUFEND. L. V. c. 9. §. 4. CANZII Disc. Mor. §. 2050.

Not. 3. Quid de vi & efficacia Sponsonum in §o explicatarum tenendum sit, omni fere tempore varie multumque disputatum est. Vid. GROTIJ. de J. B. & P. E. III. Cap. 22. Lib. II. C. XV. mom. 16. BODINUS de Republ. Lib. I. cap. X. WOLFF. de J. Gent. §. 468. MICH. HENR. GRIBNER. Jurisprud. Nat. L. III. Cap. 5. §. 7. DARIUS JURISPRUD. Univ. §. 985. Inprimis autem consulantur dissertationes CHRIST. THOMASII & GE. BEYERI de *Sponsona Caudina & Numantina*.

Nos statuimus, certum quidem esse, gentem generaliter non teneri, ut ratum habeat pactum in jussu suo ictum, alioqui enim sapissime forsitan Duces, legative, pactis vinculisque iniquissimis suos principes atque populum obligare possent; at simul serio contendimus, certum quoque esse, cuius demonstrandi causa, vel centum in medium proferri possunt exempla, plerumque cavillationem sapere exceptionem non dati a republica mandati, quam respublica, quæ civem insigni cum potestate provinciæ, vel exercitui præfecit, eidem merito omnia mandasse censeatur, sine quibus exercitus vel provincia, immo vel ipsa respublica servari non posset. Conf. JO. GOTTL. HEINECCIJ Elem. J. N. & G. Lib. II. c. 9. §. 213. Unde merito rationes Posthumii civiumque Romanorum & Ludovici XII Regis Gallorum, quibus *illis* pactum cum Samnitibus & Numantinis ictum, *hic* vero Sponsonem a Tremouille (Lud. Com. Thour. & Duc. Tallmont.) Helvetiis datam, eluserunt, improbamus. vid. Liv. l. c. & IMHOFF in Geneal. Fam. Gal. Si enim fidei servantiores, quam in excogitandis cavillationibus ingeniosiores esse voluissent, omnino, aut ratas habuissent Sponsones illas, aut res in statum, in quo antesponsonem erant, restituisent. Potius cuique placebant, quæ consules romani ratione captivorum ab Hannibale post cladem Cannensem Romam missorum decreverunt, & imprimis respectu captivi, qui solus edicto non paruit, sed *veteratoria fraude* datam hosti fidem, callida interpretatione eludere tentavit, quippe quem vinctum Senatus ad Hannibalem misit, Vid. LIV. Lib. I. 3.

§. 2.

§. 2.

Multas subeunt divisiones foedera, quarum heic notatu tantum digniores in medium proferre juvabit; sunt itaque vel foedera *amicitiæ*, seu *simplicia*, vel *singularis præstationis*. Illæ sunt, quibus nihil aliud constituitur, quam id, ad quod jam antea rigoroſe lege naturali tenentur & obligantur pacificentes; Hæc autem feriuntur de rebus, quæ jure naturæ huic præſe genti præ alia perfectæ & determinate non debentur. Foedera ſingularis præſtationis (quæ etiam *civilia* vocari poſſunt, cum ſc. ſimplicia ſ. amicitiæ *naturalia* appellare lubet) vel ſunt *æqualia* vel *inæqualia*, prouti æqualitas vel inæqualitas præſtandorum adest.

Porro: Foedera vel ſunt *deſinita*, ubi nempe præſtanda præciſe enumerantur & determinantur vel *indefinita*, cum contrarium obtinet. Nec non alia *perpetua* ſunt, alia *tempore deſinita*, ſeu in longius tempus duratura tantum. Inprimis autem notentur foedera *Commerciorum*, quæ mutui commercii cauſa percutiuntur; *Foedera bellica*, & *auxiliaria*, quæ vel bellum *offenſivum* vel *deſenſivum* tantum, vel utrumque ſpectant, cum de jungendis adverſus communem hoſtem viribus gentes paciſcuntur, vel etiam *Neutralitatis*, cum quis promittit, ſe nullo modo bello ſe immiſcere velle, vel interponere, adeoque nulli bellantium ſuccurrere vel nocere.

Sunt denique foedera *Clientelaria*, quibus altera gens alterius majeltatem revereri & comiter colere, quo ab injuriis potentiorum tutior eſſe poſſit, obſtringitur. Sic e. g. Urbes prædonum Tripolis, Algiera & Tunis clientelæ Turcarum ſubſunt, & Gedanum Poloniæ *tutelam*, & Genevates Helvetiorum venerantur &c.

Sunt etiam foedera circa *propugnacula*, ſeu de præſidiis aliorum in munimenta quedam, ſuorum finium tuendorum cauſa, admittendis; quorum (ſc. Barriere Tractaten) notiſſima ſunt, quæ Ser. Domus Auſtriaca & Belgium foederatum tam in pace Weſtphalica, quam Trajectina ad Rhenum icit. Foederum autem nobiliſſima fere ſpecies eſt pactum, quo bella inter gentes finiuntur, quodque *foederis pacis* nomine infi-

gniri solet, & est conventio inter gentes, bello mutuo implicitas, qua controversiæ per modum transactionis ad finem perducuntur.

Not. 1. Sunt, qui foedera *simplicia* s. *naturalia* tanquam inutilia, cultioribus gentibus *prudenda*, nec erga Deum sat reverentia, despiciunt & rejiciunt, in quorum numerum Ill. PUFFENDORFIUS imprimis & GRIBNERUS referendi sunt. Vide *illius* J. N. & G. L. VIII. c. 9. §. 2. & *hujus* Princ. Jurispr. Nat. L. III. c. I. §. 1. not. 2. contra quos autem solide disputant KULPISIUS Coll. GROTI. p. 94. HOCHSTETTERUS Coll. PUFFEND. super Lib. de O. H. & C. Exercit. XII. §. XLVII. CANZIUS in Disc. Mor. §. §. 3104. 3105. Omnium autem solidissime OBRECHTUS. Spons. pac. c. 1. 3. cujus rationibus victas lubenter damus manus. Nam 1. quod ad utilitatem hujus foederis amicitiae attingit, illud quidem obligationem a præcepto naturali descendente perfectiorem in se non reddit; sed novum tamen medium suppeditat: Quam vis enim ille, qui de pace & amicitiae colenda pactus est, & is qui non pactus est, æqualiter Deo, ad hoc observandum officium, obligentur, tamen ille, qui ejusmodi pactum icit, *insuper* tenetur & obstringitur *præcepto de servanda fide*. Atque hinc populus, qui tantum naturalem e. g. pacem violat, minus peccat, quam qui insimul transgreditur legem, qua fidem servare jubetur, adeoque & de injuria in genere, & de perfidia admissa peculiariter, ad luendam poenam & læso satisfactionem præstandam obstringitur. 2. Licet inter gentes cultiores paci naturali talia præsidia adornare, quæ præcepto Divino efficaciam, majoremque auctoritatem concilient, superfluum esset; attamen adhibere media, quibus efficacia illa *in se abunde sufficiens* ad præsentiores usus, expeditioresque in humana vita attemperetur, nunquam *inutilis* cautio habenda est. Cum enim hoc plerumque hominum ingenium sit, ut, qui sibi eminentioris ejusdem potentiae præ aliis conscii sunt, sola Divini Numinis veneratione immediate regi atque contineri raro se patiantur, & cum metus dedecoris, dannique, quod ex violatione fidei datæ, si non certius, tamen præsentius atque apertius eminet, plus apud plerosque valeat, quam conscientia & serioris vindictæ reverentia, haud raro videmus, eos, apud quos Divinæ ultionis lentitudine ipsa præceptorum Divinorum auctoritas in oblivionem & contentum evolvit, opprobrio vanitatis

tatis & perfidia absterreri, ne in eos irruant, quorum securitatem sciunt adversus se foederis religione, totiusque adeo generis humani iudicio munitam. Unde constat, quod sicut parum reverens erga Divinum Numen utique foret, si pacem a Deo naturaliter præceptam foedere insuper stabilire *isthoc* proposito conaremur, quasi Dei iustum non satis jam necessitatis nobis attulisset, nisi & ipsi in idem ultro consentiremus, aut quasi ex nostro arbitrio ea obligatio quodam modo dependeret; ita ejusmodi propositum non soventes, sed rationibus mox adductis commoti, criminis irreverentiæ erga Deum & foederum revera pudendorum rei existimari nequeant. Ad id genus foedera communiter referuntur non tantum *illud de se invicem non lædendo*, sed & præcunte GROTIUS L. III. c. 15. §. ca. quæ de *mutuis commerciis* & de *jure hospitii* panguantur; Quod autem ad hæc pertinet, monstravit JO. SCHILTERUS de jure hospitii dissert. II, jus hospitii plura complecti officia, quam quæ ex solo jure naturæ eliceri possint; & illa, puta commercia, eorumque admissio, eo minus officiis gentium perfectis adnumerari queunt, quo magis constat, valde in arbitrio rerum publicarum & imperantium positum esse, utrum, & quænam commercia, exteris concedenda sint. Merito igitur tam commerciorum, quam de hospitio foedera, numero *naturalium* & *simplicium* excludimus. conf. HEINECCI Elem. J. N. & G. L. II. c. 9. §. 208. Et in horum loco foedera de *subditis militibusque fugitivis non recipiendis*, & de *jure Albinagii non adhibendo*, ponere nobis liceat; Nihil enim magis est naturale, quam ut nobis vindicemus id, quod est *nostrum*, ubicunque inveniatur, & ut denegatio hujus vindicationis injusta sit; Nec est naturali jure conveniens, quod bona defuncti exteri, vel peregrini pro rebus nullius habeantur, quæ jure occupationis in imperantem civitatis translato, fisco cedunt, unde exteri jure successione in bonis defuncti excluduntur, & per consequens neque in testamento institui possunt heredes.

Not. 2. *Foedera inæqualia* H. GROTIUS L. I. c. XXI. r. nimis stricte sumere nobis videtur, illa per ejusmodi tantum foedera explicando, in quibus gens altera alteri perpetuam quandam dignitatis præcedentiam concedit, promittitque ejus majestatem inprimis conservare, revereri & *comiter colere*, h. e. modeste & prudenter se ad ejus placita attemperare; quæ quidem foedera etiam ex nostra definitione

tione

tionem inæqualia, ratione præstandorum inæqualitatis, vocari possunt, potiori tamen jure *iniqua* appellantur, (quam denominationem apud Livium, aliosque sæpius observavimus,) cum ejusmodi foedera re ipsa cum deminutione quadam majestatis conjuncta sint, certoque respectu æqualitatem gentium naturalium auferant. Et cum porro GROTIVS ad foedera inæqualia, *illa de jure advocatiæ & Mundiburgii* &c. refert, manifestum est, heic confundi foedera clientelaria, tutelaria & inæqualia, seu genus & species, quæ tamen ab antiquis & accuratioribus distinguuntur scriptoribus.

Not. 3. Foedera ratione præstandorum indefinita, uti sunt rarissima & periculi plenissima, ita vix eorum illustrius exiit exemplum, quam illud Pontificis Romani & Ducis Ferrariensis cum HENRICO II. Gallorum Rege, quo iste amicos Regis pro suis amicis, hostesque Regis pro suis hostibus, sine omni limitatione & exceptione habere tenebatur. Conf. HOCHSTETTERUS l. c. §. XLVIII.

Not. 4. Ad officia & obligationem accurate determinandum foederati, respectu auxiliorum in bello offensivo, vel defensivo tantum, præstandorum, requiritur fixa & ante foedus initum rite determinata notio belli offensivi & defensivi, quæ si negligitur, hoc negotium valde semper evadet irritum; Si enim semper diceretur, eam tantum gentem bellum gerere offensivum, quæ alteram prior invaderet, & vice versa, res esset in aprico; sed, cum offensio non solum vim prius illatam significet, (unde bellum offensivum est, cum imperans injuriam, cui inferendæ hostis studet, antevertere conatur & defensivum, quando vim ab alio prius illatum propulsat) sed etiam injuriam quamcumque interversione cujuslibet momentosi juris allatam denotare possit, constat, bellum offensivum esse, quod animo damnum reparandi geritur, *sive gens prior invaserit, sive invasa sit*, bellumque defensivum esse, quum princeps injuriæ ab alio arguitur, sive invasus, sive aggressor sit. Conf. CANZII Disc. Mor. §. 1232. Quæ quidem diversæ vocum significationes multas pepererunt logomachias & anam præbere possunt cavillationibus, quæ omnes facile evitantur, bene notata distinctione inter bellum off- & defensivum *interne* & *externe* tale.

Not. 5. Foedera auxiliaria non semper ad certum quendam numerum militum, navium & classiariorum mittendum obligant; ad stipu-

Stipulantur etiam *subsīdia pecuniaria*, si forte ob distantiam gens altera alteri alio modo succurrere nequeat, quæ subsidia in se spectata nihil ignominiosi continent, sub certis autem considerata circumstantiis minus honorifica reddi possunt, cum scilicet, alteram obstringunt gentem, ad quæcunque placita alterius sese attemperandum, & sic porro.

Not. 6. *Fœdera pacis*, quæ non in perpetuum sed in longius tantum tempus, si vel L. & C. annos sanciantur, nomen fœderis non mereri, sed induciarum tantum, existimant PUFENDORPIUS L. VIII. 7. 4. & HEINECCIUS L. II. c. 9. §. 117, quibus faciles annuimus.

Not. 7. Divisio fœderum in *personalia & realia*, quorum illa solam utilitatem regnantis ejusque familiæ, hæc autem ipsius reipublicæ spectant, in Democratia nulla est, & etiam in Monarchia pro distinctione æquivoci, non pro divisione vera, recte a CHRIST. THOMASIO Instit. Jurispr. Div. L. III. c. VIII. §. 26. habetur; fœdera enim personalia, quatenus semper, Principe defuncto, expirant, potius ad pacta principum privata pertinere videntur.

§. 3.

Sic rite determinatis fœdere ejusque speciebus, quid per *prudentiam* intelligamus, indicandum est. Distinguunt Doctores, quantum quidem nobis constat, omnes inter sapientiam & prudentiam, per *illam* intelligentes, aut scientiam felicitatis, aut perfectionem, habitumve illum animi felicem, finit bono & laudabili vera & efficacia media subordinandi; per *hanc* autem indigitantes facultatem, ea, quæ sapienter decreta sunt, vel, quæ sapientia ante quasi delineavit, ita exsequendi, ut, quæ decreto improvisa occurrunt, in rem præsentem vertantur, unde prudentia, quæcunque inexpectata, sive media, sive impedimenta, vel e vestigio adhibere, vel remove, docet. Quibus curatius pensitatis, distinctionem levioris momenti prudentiam interesse & sapientiam, credimus; quippe utraque circa media fini obtinendo subordinanda versatur, cum nimirum altera in casibus specialibus atque individualibus, altera in generalioribus occupata est, unde prudentia in se nihil est,

B

est, nisi ipsa sapientia in hoc vel illo casu individuali adhibita; Et hinc per prudentiam Principis circa foedera intelligimus divam illam sapientiam, ita sibi providendi, ut ea demum exstruantur foedera, quæ finem eorundem vere promoveant, ab iis autem caveatur, quæ quodam modo securitati veræque felicitati reipublicæ nociva sunt. De hac autem acturi in quaestiones inprimis oculos figamus attentos: Anne necessarium sit, ut foedera ineanantur, vel, consultius ne sit, foedera cujuslibet generis evitare? *Quænam, cum quibus, quando, & quomodo ineunda sint?*

§. 4.

Non desunt, qui & utilitatem & necessitatem foederum spernunt atque negant. Quorsum enim, ajunt, ejusmodi pacta, quasi Deus, humanitas & natura non hominem homini satis conciliet, & quasi progenies, quæ Deum & naturam contemnit, verba & ceremonias curaret (a). Nonne annales gentium dilucide monstrant, foedera sæpissime peperisse maxima infortunia & miseria multorum millium hominum atque innocentum, ruinasque unius imperii sepulcrum alterius paravisse? Quæ circumspèctio, quæ sapientia, quæ prudentia a cavillationibus eorum, qui foedus negligere, infirmare vel penitus rumpere student? Si enim non agnoscunt verum tabularum foederis sensum, quis argumentis philosophicis, rationis & æquitatis, quibus non adstant multa testium armatorum millia, eos convincat? Et si agnoscunt, confiteri autem nolunt, quis sine bellicis confessionem extorqueat tormentis? Nonne ubique terrarum principiorum *Carneadis* atque *Lysandri* vigent & florent amici, qui cum hoc versuti & pleraque fraudibus miscentes jus in sola ponunt utilitate, qui veritatem mendacio nihilo meliorum ajunt, sed utriusque pretium & dignitatem usu definiunt, & qui pueros *talis*, viros *sacramentis* decipi debere jactant (b); vel qui cum Anaxarcho blanda oratione

(a) Conf. Thomas Morus in Utopia L. II. nec non Thom. Sigeфридus apud Währemundum ab Ehrenberg, seu Eberh. Weyheum (hoc enim verum nomen auctoris est, in Meditamentis pro foederibus &c. p. 207.

(b) Quamquam Carneades destabilia, respectu justitiæ, fovebat principia negans

88 168 88

11

tionem summis persuadent imperantibus, *Justitiam ob id Jovi as-
fidere, ut intelligeretur, nihil a principibus injuste fieri posse* (c)?
Estne stultum immo stultissimum, in aliorum incurere peri-
cula, & quidem sine certa quadam commodi spe in nos, no-
stra in necessitate ac casu angustiae redundaturi? Quae cum ita
fint; quam quaeso utilitatem exspectas foederum, & quae te
urget necessitas?

Non procul a veritate ab esse videntur ita sentientes, nec
valde refragare possumus, eos sapius recte sapere, qui sese a
foederibus abstineant; Neque enim sine iniquitate affirmari
potest, *haec* solennia pacta felicitati cujusvis reipublicae absolute
esse necessaria, neque negare sustinemus, testante experientia
tot armata exemplis, errores, falsas de eo opiniones, quod
vere est bonum, utile & justum, cavillationes & fraudes, uti
sapissime ita infelicissime finem evertere foederum; tamen vix
quisquam serio ibit inficias, talem quandoque reipublicae oriri
posse statum, quem sine omni foedere & consociatione nemo
unquam posset servare salvum. Nolumus repetere, quae supra
de foederibus naturalibus §. 2. N. 1. indicavimus, sed eis potius
quaedam ex historia adjicere exempla, quae infortuniis ex foe-
deribus ortis opposita fati monstrabunt superque, varias ad
hunc usque diem societates, respublicas atque imperia existere

B 2

ac

negans ullam dari, quae non ex mera utilitate, quam rite non determi-
nabat, dependeret, nec non optimas causas calumnia ingenii ludificari
solebat, ut testantur CICERO L. II. de Republ. apud Nonium, voce *ca-
lumnia*, & Lactantius Lib. V. C. 16. 17. tamen ipse qui Romae, au-
diens Censorio Catone, non minoribus viribus contra justitiam dicitur
differuisse, quam pridie pro justitia dixerat, *injustus vir non fuit.*
QUINTILIANUS Instit. Orat. L. XII. C. I. Lyfandrum autem omnium
hominum astutissimum, versutissimum, partiumque maxime studentem
fuisse dicitur. XENOPH. de Reb. Graec. L. III. PLUTARCH. in Agesil.
& Lacon. Apophth. vide BAILE Art. *Carmeades* & Agesilaus II.

(c) Hic Anaxarchus, de quo Diogenes Laertius L. IX. in colloquiis cum
Alexandro Magno principium tam impium primum, utitur, illustrare
& defendere studuit; dignus autem hic, qui acerbo supplicii genere ple-
beretur, & ipse, quam statuit, principum justitiam experietur, in po-
testatem Cypri Regis, cui omnium infensissimus erat, incidebat, qui
illum incedibus superpositum malleis contundi iussit.

ac florere, quæ omnia, non favore & benigna forte foederum adjuva & sustentata misere periissent. Sed etiam hæc linquimus arma, modestia commoti debita; cui enim facta tam nota atque indubia narraremus?

§. 5.

Certo igitur certius est, foedera interdum & utilia & necessaria esse, non autem omnia, non cujuslibet generis & speciei, pauca illa, quæ nigro notari nequeunt carbone, admitenda tantum sunt. Et ad hoc monstrandum, in quæstionem, quænam, salva principis prudentia, iniri possint foedere? inquiramus.

Nulla ferienda esse foedera, quæ fini eorundem non conveniunt, certe & indubie statuimus; adeoque omnia generaliter & jure damnamus, quæ vel veram suffodiunt reipublicæ utilitatem, vel securitati, omni, quo fieri potest, studio providendæ, minantur; Et cum nihil revera & constanter sit utile, quod non simul justum & honestum sit, omnia foedera, quæ non sunt honesta, ceu foetus cæcitatæ, imprudentiæ, infantiæ, rejicimus, abominamur. Non quidem nescimus, per plurimos artis regnandi peritos scilicet & temporum, utidicuntur, *callidos* honestum ab utili, virtutem a suo præmio, scelusque a poenis separando, aliter sentire, (dignum autem, qui dedecus & turpitudine generis humani salutetur, eum censemus, qui hæc a se invicem primus separavit) (d). Cum hi, utilitatem, five sit vera, five falsa, utramque facere paginam, arbitrentur, quamlibet machinationem, omnique perversi politici *stratagemata* quantumvis a justitia, virtute & honestate abhorrentia, laudanda & comiter colenda esse putant, cum *ratio status*, (cujus sub larva iniquissima plerumque teguntur,) talia exigit. Quam ob rem etiam novimus, foedera de rebus maxime illicitis non rara esse, sed millies mille crimina, sceleraque sociare pacificentes. At, uti hæc non nisi foeda dicenda sunt foedera & intime abominanda, omnique ligandi vi destituta, (*inhonestarum enim rerum nullam esse Societatem*, recte non tantum legibus

Ro-

(d) vide JOH. GEORG. HEIN. FEDERI, Viri Cel. & Prof. Götting. *Grundris: der philosophischen Wissenschaften*, Cap. V. §. 14.

Romanorum & omnium cultiorum gentium civilibus sed & limpidissimo Jure Naturæ, sancitum est,) ita nihil nisi infortunia, calamitates & quævis consecutaria infelicissima, quæ tandem rempublicam, licet optime instructam & munitam, destrunt, inevitabili modo progeniunt; Non enim a poenis naturalibus gentes eorumque principes eximere potuit sapientia & justitia summi Numinis, nec naturam actionis per se pravæ & turpis hæ personæ morales mutare queunt; quæ igitur naturaliter exinde sequuntur mala, certissime tandem sentient, non minus ac quælibet persona physica fructus acerbissimos actionum suarum turpium denique consumet. Ne autem existimemus, hanc veritatem a priori tantum monstrari posse; Intime etiam persuasi sumus, eandem quoque a posteriori, ex Historia, ex annalibus superiorum ad liquidum ostendi, cujus quilibet, qui historiam, rationesque eventuum oculo philosophico & pio intuetur, se convictum reddere potest (e). Unde univèrsaliter concludimus, principem sapientem vel vere prudentem, ea tantum admittere & colere foedera, quæ de rebus licitis, honestis, veræque utilitati convenientibus, pacta sunt. Irridentur quidem a quibusdam principes tam pie, juste & humaniter cogitantes, & etiam non raro ab eruditis, virisque non unico æstimandis titulo, (quorum nomini & famæ, ne eis nota foeditatis inuratur, parcere nobis liceat.) Irridentur! manifeste tamen confitendum est, sanum quemque, & cujus *ex meliore luto sinxit præcordia Titan*, non sine gaudio & pia veneratione audire effata illa, digna, quæ in æternum celebrentur, Agefilai &

B 3

Pa-

(e) Hanc thesin ex historia demonstratu, viro annalium populorum rite perito non adeo difficile esse credimus. Multa exempla etiam nobis se præbent, ceu manifesta, unde hæc veritas illucescere videtur. Occurrunt quidem interdum varia dubia & difficultates haud faciles dissolutu, partim propter defectum sufficientis cognitionis historicæ, præcipue autem propter sædum illud partium studium, quod sæpius inique facta atque injusta coloribus justitiæ pinxit; Tamen eas ceu invincibiles Critico exercitato non æstimamus. Ejusmodi opere & demonstratione vix quicquam utilius, nihil nobilius existimamus, & eruditus hunc laborem rite & digne peragens, non tantum mundum sibi obstringeret eruditum, sed & integras gentes, quarum imperantes ad saniora forsan politicæ principia allicerentur.

Papiniani, quorum ille: *Bene si justum est: sin minus, dixi tantum, non est promisi*; hic autem: *Ne quidem credendum est, nos ea facere posse, quæ contra bonos mores fiunt, aut pietatem, existimationem, verecundiamque nostram lædunt.* Nimirum lege & vinculo constringimur, ita ut hoc ipso omnis potestas nobis adimatur, quicquam committendi, quod cum lege pugnat (f). Neque sine intima lætitia & reverentia principi optimo digna, legi possunt, quæ huc pertinentia in *Dono suo regio ad filium præcepit* JACOBUS I. *Justa, inquit Rex eruditissimus, tantum sunt bella & foedera honestis modo de causis suscepta.* Ideoque ante omnia prospice, ut tuis a paribus justitia sit. Cum aliis Principibus, tanquam fratribus tuis justitiam & benevolentiam colito. Quidquid promiseris, vel cum tuo damno præstato; humanitatis & officiorum quasi inito cum singulis certamine. Ut enim apud omnes, ita maxime apud hos cavoris & fidei laus tibi quærenda est; *Et christianæ charitatis præceptum servandum, ut alteri facias, quod tibi factum cupis.* — Afflictorum Principum, sed innocentum, succurre calamitatibus. — — Priusquam bellum vel foedus susceperis, Regis illius a Christo Luc. 14, 31. 32. descripti prudentiam æmulare (g). Ita sentivit hic pius & justus Princeps, sed Ei non mera fuerunt verba, ipsa enim re suam probavit sententiam; Et hinc ne FRIDERICO V. quidem, Elect. Palat. filixæ dilectæ marito ob injustam causam succurrere voluit, nec ullo modo foederi vel bello Bohemico se immiscuit. Opinatur quidem Cel. GUNDLINGIUS, hoc pueriliter, redicule & stulte actum esse (h) sed prodit, eo ipso nisi forte ironice disse-

(f) Celeb. JO. FRANC. BUDEI dissert. Polit. de Ratione status circa fœdera §. 17.

(g) Potentissimi Angl. Regis Jacobi Regum doctissimi *Donum Regium*, sive de institutione Principis, ad Henricum Filium, p. m. 46. Edit. Joh. Christ. Beckman.

(h) NIC. HIER. GUNDLINGH *Discurs über BUDEI Politic*, Cap. V. §. II. Jacobus I. inquit vir celebr. & doctus, hat kindisch raisonnirt, da er seinem Schwiegersohn, Friedrich V. nicht hat wollen beystehen, weil er malam causam hätte, und sich wider dem Kayser aufgelehnt. O, du armer Tropsf! Mancher denket, er habe wohl raisonnirt, aber es ist albern. Hier kommts darauf nicht an: Fridericus Bohemix Rex peccaverit?

differuerit, detestanda principia CARNEDIS, LYSANDRI, THEMISTOCLIS & CYRSILI, non autem iusti ARISTIDIS (i) non Atheniensium, qui perutile consilium THEMISTOCLIS, quia non honestum erat, repudiarunt (k) vel qui CYRSILUM illum,

verit? Geferzt auch, es ist wahr, wie Jacobus raisonirt, Fridericus habe malam causam, so hätte er ihm doch nicht desto weniger beystehen können, weil es auf ihn selbst würde losgegangen seyn, wenn Fridericus gänzlich suppressiret worden. Es muß da eine Balance unter den Potenzen in Europa gehalten werden, sonst suppressiret der eine den andern. Eben so würde raisonirt bey dem Könige in Pohlen. Die Schweden sagten: Es könne niemand demselben beystehen, weil er den König in Schweden ohne alle Raison angriff. Wenn man es auch wolte zulassen, daß er es ohne Raison that, wiewohl noch alles kan defendirt werden, so kan man deswegen nicht sagen, daß niemand ihm beystehen sollte, und den König in Pohlen lassen zu Grunde gehen. Wir sehen nicht auf justam causam, sondern was nützlich ist. Wenn einer noch so justam causam hat, so sieht man doch, daß, wenn er obtiniret, er hernach sucht andere zu suppressiren. Wenn er auch gut ist, ist deswegen sein Successor so? Daber ist niemand, der die Condit Jacobi I. approbirt, daß er seinen Schwiegerohn so sterben lassen. Die Raison d'Etat erfordert, andern beyzustehen, das ist aber kein Teufelswerk, sondern ich suche mich zu conserviren. Vellemus sane, sic ferio non cogitasset hic vir celebris, sed, ut vel ironice, more, uti credimus, Machiawelli, ita locutus fuisset, & auditores ejus qui hunc Discursum ediderunt, & quorum adnotationes tantum forte continet, eum rite non intellexissent; id quod etiam fieri potuit, & a probabilitate non procul abest, quia saepius observavimus errores & vitia, quae vix viro tam erudito imputari queunt.

(i) Narrat quidem Plutarchus in Aristide, Theophrastum dixisse, etiam Aristidem, licet in rebus privatis & erga Cives Summe justum, interdum in rebus publicis iniqua perpetrasse. Sit ita; quis enim mortaliū interdum non errat? Nihil tamen est certius, quam quod Aristides etiam in rebus publicis exempla illustrissima suae justitiae, quod in sequenti nota probare lubet, ediderit, unde & Bailius, nobis quidem iudicibus, valde erraverit, cum eum propter necessitatem, quae saepius urget imperantes, excusare studuit. Vide Art. Aristides, & conf. Art. Amphiarus (H).

(k) Themistocles post victoriam ejus belli, quod cum Persis fuit, dixit in concione, se habere consilium reipublice salutare, sed id sciri opus non esse; postulavit, ut aliquem populus daret, qui cum communicaret; datus est Aristides. Huic ille, classem Laedæmoniorum, quae subdu-

ta

lum, ob consilium honestati repugnans, lapidibus obruerunt (1).

§. 6.

Monstravimus §o precedenti, nulla foedera inhonesta icenda esse, &, quidem ex eo fundamento, quia finem foederum evertunt & veræ utilitati reipublicæ contrariaentur. Inde autem non concludendum est, omnia honesta ineunda esse. Multa enim foedera in se spectata possunt esse honesta, quæ tamen respectu hujus vel illius reipublicæ status, omnino declinari & evitari debeant. Sic in genere honestum est, innocenti ejusque calamitatibus, quam invasor injustus opprimere allaborat, succurrere; at princeps ejusmodi foedus pangendo, sine respectu ad suas vires periculumque, cui exponerentur ejus subditi, facile erga suum statum atque populum, ejus felicitatem & securitatem imprimis ad promovendam & conservandam obstrictus est, injustus evadere potest, & ei forsan contingeret, licet maxime invito, ut quæ promiserit, non præstare possit, quo nihil ineptius, nihil bono principi indignius. Unde prono fluit alveo, quod antea quam foedus pangitur, sollicitè disquiratur non tantum *de honestate absoluta* foederis, sed etiam *de hypothetica*, h. e. an sine injuria in subditos, eorumque commodum, tranquillitatem, incrementum virium atque opum, & quæ sunt cetera, hoc vel illud pactum inire queat; Jure itaque omnia pacta, quæ fini, cur coaluerint homines & extiterint reipublicæ, h. e. securitati & majori fe-

ta esset ad Gytheum, clam incendi posse; quo factò, frangi Lacedæmoniorum opes, necesse esset. Quod Aristides cum audisset, in concionem magna expectatione venit: dixitque, *per utile esse consilium*, quod Themistocles afferret: sed minime *honestum*. Itaque Athenienses, quod honestum non esset, id ne utile quidem putaverunt, totamque eam rem, quam ne audiverant quidem, auctore Aristide, repudiaverunt. CICERO de Offic. Lib. III. p. m. 524. Conf. PLUTARCH. in vita Themist. & Arist. Addit hic noster Tullius: „Melius hi quam nos, qui piratas immuncis, focios vectigaleis habemus. Maneat ergo, quod turpe sit, id nunquam esse utile: ne tum quidem, cum id, quod esse utile putes, adipiscere. Hoc enim ipsum utile putare, quod turpe sit, calamitosum est.“ Ibidem.

(1) DEMOSTENIS Orat. pro Ctesiphonte de corona.

felicitati, probabiliter minantur, plane exterminamus. Et si quis insipienter tale iniverit foedus, mox illud frangat, necesse est, ne se, cives, totumque imperium in fauces omnis generis calamitatum, miserique interitus conjiciat; Licet enim foedera *sancte & integre* semper servanda sunt, hoc tamen de licitis & moraliter possibilibus tantum tenendum, & ad illicita, ceu in possibilia nullam dari obligationem, constat. Quid itaque de sapientia & prudentia principis, quæ hæcce regulas generales circa omnia foedera, cujuscunque nominis, observandas negligit, statuendum sit, per se liquet.

§. 7.

Hæcce regulis generalibus nixi ad specialiores transgredi, & quid ulterius suadeat prudentia, indicare possumus. Quod itaque ad *foedera amicitiae* (§. 2. N. 1.) pertinet, ejus sunt indolis, ut semper sine hæsitacione pangi possint. Semper sunt honesta & nihil afferunt detrimenti. Et perperam aliquis objicit, quod etiam hæc non sine quadam dubitatione ferienda sint, & quidem, tam ratione personæ, cum qua paciscitur, (non enim cum quocunque, e. g. cum infideli, vel christiani nominis hoste paciscendum est) quam respectu impedimenti, quod inde enasci potest, cum oportet, ut inimicis ejusmodi confoederati, quibus injustum infert bellum, aliove modo laceffit, sive sensu humanitatis & justitiæ commoti, sive foedere quodam *singularis præstationis* cum his inito, coacti, auxilium ferre debeamus, quod quidem auxilium ut injuriam & violationem foederis amicitiae cum eo icti declarare, & hinc sibi ansam etiam nobis bellum inferendi sumere potest. Quod enim ad *præstatio*, seu, quod non debeamus cum qualibet gente foedus amicitiae facere, attinet, ad illud mox infra sufficienter respondebimus, & *posterius* nullo modo stringit; Vi enim foederis amicitiae omni, quo fieri potest modo, a læsione, h. e. violatione jurium ejus naturalium, abstinendum; dum autem ejus inimico, qui justus patitur, & erga quem suas non observat obligationes, auxilium ferimus, minime gentium jura ejus naturalia violamus, quippe nos nostras eo ipso exsequimur obligationes & officia tantum; Ergo hinc ei nulla conquerendi est

C

31137

est causa; nisi forte illud injuria esset, quod tertius quidam non rogatus iudicium de iustitia vel iniquitate causae bellantium principum ferre audeat; de quo quidem altercantur doctores, quorum alii simpliciter negant, ulli non rogato hoc jus competere, alii id ad confederatos tantum restringendo concedunt; nos autem nulli dubitamus, quin utraque pars (quod tamen pace aliter sentientium dictum sit) hoc in puncto aliquid humani patiat. Quamquam enim gentes, ut personae in statu naturali degentes, quarum nulla superior, nulla inferior, sed omnes aequales spectantur, adeoque nullus *iudex cum effectu* praeter Deum atque arma datur & dari potest; tamen uti rediculum foret, statuere, quod injuriosum esset in praedonem, qui in statu naturali dominium rei alienae, vel quam alius antea occupasset, excoluisset e. f. p. sibi vindicare & iustum dominum excludere vellet, si huic tertius quidam, & cui res, de qua desceptatur cognita est, indicaret, eum injurium esse, alterumque dignum, qui adjuvetur, ita nihil unquam magis absolum nobis videtur, quam gentibus jus quoddam denegare, quod cuique in statu naturali indubie competit personae, id quod ulterius ex principiis Juris Naturae maxime perspicuis demonstrari potest, sed cum brevitati studeamus dudum dicta omnibus non plane rudis & parti cuidam addictis sufficiant, haec omittimus & ad foedera *Neutralitatis* tranlimus.

§. 8.

Et etiam haec ejus sunt naturae ut sine periculo honestatis & utilitatis reipublicae iniuri possint, modo hoc bene observatur, quod ejusmodi foedus *Neutralitatis* (§. 2.) non sine utriusque partis bellum gerentis pangatur consensu; Si enim hic consensus ab alterutra parte, vel ob foedus singularis cujusdam praestantionis, vel ob aliam non iniquam rationem denegatur, non minus inhoneste quam imprudenter, cum altera parte foedus, quod *neutrurum* est, iniuri potest, quatenus plerumque evenit, ut alteruter bellans noster fiat inimicus; alter nempe, vel quia foedus ante initum sincere servare nolumus, vel ei officium quoddam innoxiae utilitatis propter *neutralitatem* praetentam denegamus, & alter, nisi integre, quam ei spondimus *neutralitatem*, servemus,

venus, quam tamen servare nequimus, si in casu allato inimicitiam alterius & bellum evitare velimus. Est itaque semperque erit regula prudentiæ sibi constans, nullum unquam foedus, quod neutrum est, inire sine utriusque partis consensu, id quod experientia etiam abunde testatur; Hac enim ratione Lotharingi, Allobroges, Burgundia libera pace & tranquillitate floruerunt, quamdiu a bellis finitimorum principum, & quidem eorum consensu abstinuerunt & Helvetii ad hunc usque diem florent: At cum primum e. g. Dux Allobrogum Carolus III. hanc regulam sprevisset, seque Hispanis tandem adjunxisset, imperio ac potestate a Francis exutus est (a). Differt enim distatque multum is, qui nec hostes habet, nec socios, ab eo, qui utriusque partis communis est amicus, modo id foederibus sit comprehensum. Quod quidem consilium, si omnibus civitatibus salutare ac laudabile est, quanto laudabilius ei futurum, qui, vel propter potentiam, quam ei fructus pacis & tranquillitatis pararunt, vel dignitatem & exultationem, quam ei apud omnes socios justitia ejus excitavit, ceu arbiter controversiarum gentium accipiatur, suaeque auctoritate & sententia dissidia populorum componat.

§. 9.

Quod ad foedera aequalia & inaequalia (§. 2. N. 2.) spectat, nunquam in dubio fuit quin, *illa*, si circumstantiae optionem permittant, *hæc* præferenda sint; Præterquam enim quod, testante experientia, melius & integrius plerumque servantur, quia conditiones, & præstanda ab utraque parte, vel eadem, vel saltem æquivalentia sunt, nunquam cum periculo imminutionis imperii, vel alio quodam incommodo, quod foedus ingratum, quia inaequaliter onerosum est, facile reddit, conjuncta sunt. In genere itaque verum & indubium est, quod foedera aequalia, si nempe, uti mox diximus, circumstantiae reipublicæ optionem permittant, præ inaequalibus eligi debeant; Sed cum inaequalia evitare nequeant, quid de his prudentia suadeat, quaeritur? Quia horum variae dantur species, nulla regula generalis tradi potest. Sunt enim inaequalia vel ex parte

C 2

dignio-

(m) Vid. BODINUS de Repub. Lib. V. c. 6. p. m. 930.

digniori, seu potentiori vel ex parte impotentiori. Si illud, potentior, vel gratuitas, vel majores præstationes promittit: Si hoc, impotentioris præstationes sunt vel gratuitæ, vel majores, vel interdum ita comparatæ, ut non sine imminutione imperii, seu summæ Majestatis, absolvi possint.

*Qua potentiozem, qui gratuita vel majora præstat, hoc tenendum esse credimus, ejusmodi foedus semper honestum & laudabile esse, sub ea tamen conditione, ut re ipsa præset quod promiserit, & quæ promisit, non superent ejus vires, vel majus civitati ejus adferat detrimentum. Potentiozem autem qui confoederatum suum conditionibus & præstandis nimis gravibus onerat, vel qui ejus imminuit dignitatem, majestatem, libertatem e. c. ita ut inæquale foedus in iniquum (§. 2. Not. 2.) abeat, nunquam sapientem & vere prudentem existimavimus. Nihil enim verius, quam quod a Plancio Consule Romano in senatu dictum: *Neminem populum diutius ea conditione esse posse, ejus eum poeniteat.* Et Legatus PRIVERNATUM, cum quaeretur, qua poena cives suos dignos arbitraretur? *Ea, recte inquit, qua, qui liberi esse debeant: tum Consul; Quid si vobis ignoscatur, pacem ne fidam habituri sumus? hic Legatus, si bonam dederitis, & fidam & perpetuam, sin malam, haud diuturnam.**

*Qua impotentiozem, foedera inæqualia non raro esse periculi plena, eorumque imprimis sic dicta clientelaria, tutelaria, advocatix &c. omnium periculosissima esse, nisi bene & accurate sibi suæ majestati, libertatique provideat, dudum in liquido est; Non enim semel, sed vel centies factum est, ut patroni in dominos, tutores in tyrannos, clientes in subditos, & liberæ gentes infervos evaserint. Hisce autem malis ut quodammodo caveatur, terminanda esse illa foedera breviori, si fieri potest, temporum intervallo, statuimus, quo, si foederatus gravior videatur, mutari, sin honestus & æquus, servari possit. Et qui hanc spernit cautionem, nec celebre illud contra Antipatrum Demosthenis effatum: *Dominum, inquit, quantumcunque facilem repudiamus: moratur (n), ei tandem, (cum ambitiosis hominibus & imperandi cupidis, limites excedendi, nunquam defutura sit voluntas)**

(n) PLUTARCH. de vita dec. Orat. cap. 8.

luntas) non deerit caussa, cum LATINIS (o), cum ÆTOLIIS (p), cum ACHEIS (q), cum CIVILI (r) anxie conquerendi, *se sub umbra foederis æqui servitutem pati, & ut ut non sine specie intinioris amicitia, imperium sentire.*

§. 10.

Foedera porro, uti antea indicavimus, vel in *perpetuum f. æternum*, fanciuntur, vel tempore, ad quod duratura sunt, definiuntur. Si sermo de *foedere pacis est*, illud semper in perpetuum pangi debere, certe credimus; h. e. utraque pars sancte promittere debet, se nunquam de caussa, de qua ante pacem disceptabatur, & cui per modum transactionis in foedere imponebatur finis, bellum gerere velle; alias enim controversia, quæ gentes illas collisit, non finitur, manetque adhuc certandi propositum: qualis status, non ad pacem sed ad bellum pertinet, atque hinc in totum & tantum ideam foederis pacis evertit (§. 2. N. 6.) sed de omnibus reliquis, exceptis etiam *foederibus Amicitia*, generaliter tenendum, opinamur, summo studio evitari debere foedera in *æternum* pacta. Hoc autem non de *Syffematibus confœderatis* e. g. Helvetiorum, vel VII. Provinciarum confœd. intelligendum est; Ejusmodi enim foedus efficit ipsam formam horum Reipublicæ; sed de reliquis, quæ indicavimus, foederibus. Quippe, cum ea, quæ utilitatem & commodum reipublicæ in hoc, vel illo statu præsentis, promoveri possunt, in futuro forsan nil nisi noxas, mutata facie rerum, adferre queant, per se constat hæc prudentiæ regula, quam imprimis sanctissime observarunt Helvetii, quos, neque FRANCISCUS I. neque LUDOVICUS XIV, omnesque, quæ fieri poterunt, machinationes & simulationes ad ejusmodi foedus ineandam, commovere sustinuerunt.

Neque melioris commatis esse *foedera indefinita*, nobis persuademus; quippe quæ unquam a non nimine, qui sibi, rebusque

C 3

(o) LIVIUS L. 2. c. 4.

(p) LIV. L. 34. c. 23, 35, 38.

(q) Ibidem.

(r) TACIT. Annal. L. 4. Conf. BODINUS de Repub. Lib. V. c. 6. H. GROTIUS de I.B. & P. L. I. c. 3. §. 21. 10. PUFFEND. J. N. & G. L. VIII. cap. 9. §. 4. PUTEANI Dissert. de foederibus inæqualibus.

que suis bene prospicere novit, vel qui incommoda exinde
fluentia evitare cupit, iniri possunt. Conf. §. 2. N. 3.

§. 11.

Inter omnia foedera, vix ullum datur, de quo difficilior
est consultatio, quam de iis, quæ commercia spectant; id quod
JO. JAC. MASCOVIUS in Dissertatione de foed. commerc. exem-
plis ex JAC. BASNAGII Hist. Belg. Tom. I. satis monstravit (s).
Qui hæc foedera feliciter & sine damno feriet, non tantum
notitiam commerciorum ipse habeat justicientem, necessum
est, sed & ceti regulam generalem figere audeamus, quod pruden-
s nemini *monopolium*, seu privilegia exclusiva, concedat.
Varia pro & contra utilitatem horum foederum disputantur,
quæ, cum nobis levioris esse momenti videantur, omittimus,
& curiosum ad Dissert. JO. FR. BUDDEI de ratione status circa
foedera §. XL-XLV. & Mascovium mox citatum demittimus.

§. 12.

Pro tristi, quam ceperunt res humanæ, facie, (cum nemi-
pe homines longe aliter ac cetera animantia, quæ in suo gene-
re probe degunt: quæ congregare videntur & stare contra dis-
similia, quorumque feritas inter se non dimicat: cum, inquam,
mortales, qui tamen una stirps, idemque sanguis sunt, non
tantum omni, quo fieri potest modo, sibi invicem sepius insi-
diantur, verum etiam aperta vi se invicem aggredientur, lace-
sant, suamque parent cladem atque miseriam,) non solum bel-
la, sed & *foedera bellica* quam maxime necessaria sunt. Et, uti
omnia bella, quorum finis solum est, ut pax diuturna & tran-
quillitas & securitas restaretur & concilietur, justa & honesta
sunt, ita etiam nunquam vituperanda sunt foedera bellica, qui-
bus nihil aliud demum intenditur, quam, ut insidiis & invasio-
nibus improborum, injuriisque obex ponatur. Reliqua au-
tem, cujuscunque sint nominis, princeps vere prudens, h. e.
justus & sapiens, repudiat & averfatur. Et hinc generaliter
foedera bellica & auxiliaria damnamus, quæ, licet nulla læssio
atque injuria præcefferit, eo tantum animo ineuntur, ut alterius
vires

(c) Conf. HEINECCIUS Libro cit. §. 203.

vires & potentia frangantur h. e. ad alteram gentem bello prosequendum & laceffandum, & quidem ob nullam aliam rationem, quam, quia potentior est, seu ob metum, ne ex æquilibrium gentium excedat. Nihil unquam nobis visum est injustius, nihil inhonestius; Et tantum abest, ut argumenta quibus viri celebres Justus Lipsius (t), GUNDLINGIUS (u), JOH. JAC. LEHMANNUS (x) & ADAM. FRID. GLAFEYUS (y) justitiam causæ belli, foederumque, ad æquilibrium hoc fictum servandum, initorum, defendunt, ulli unquam principi bono, ne minimum quidem scrupulum inferant, ut eorum imbecillitas ad contrarium amplectendum potius obliget & persuadeat. Neque enim potentia crescens & metus ex hac potentia ortus, neque sola utilitas, nulla præcedente læsione, justa causa belli esse potest. Nonne enim quælibet gens eo allaborare obstricta est, ut potentior indies fiat, modo nullis utatur mediis illicitis? Et hunc in finem media tantum honesta adhibendo, quamnam aliis gentibus inferunt injuriam? & quoniam a *posse* ad *esse* nulla valet consequentia, neque sequitur, potentioræ semper, quia potest, impotentioribus vim inferre, quibus præterea nondum, ne ullo quidem modo, læsit. Quæ igitur iusta hec adest causa belli? Nulla sane, sed tetra invidia atque impatientia, aliorum prærogativas, opes, virtutes, honorem potentiamve intuendi, quæ vitia animos mortalium ad eum insanæ gradum demergere possunt, ut vestigiis prope insistant CALLIGULÆ, qui honores immortali Deo debitos graviter ferebat, licet trepidus ad Dei tonantis vocem antra Subiret: DOMITIANI (fracti animi tyrannus) qui fortissimum quemque ac laudatissimum civem necari iussit: ALEXANDRI magni, qui Parmenionem, JUSTINIANI, qui Bellisarium, & EDUARDI IV, qui Comitem Warvichium, ob nullam aliam causam trucidaverunt, quam quia *hi* opibus & copiis florebant, & *illi* invidia alienæ virtutis laudis & potentiaë flagrabant.

§. 13:

(t) Just. Lipsii Politica. de iustitia.

(u) GUNDLINGII Dissert. de statu Nat. Hobbesii.

(x) LEHMANNI Tractatus: Trutina vulgo bilanzæ Europæ norma belli, pacisque hæctenus a summis imperantibus habita.

(y) GLAFEYUS *Vernunft- und Völker-Recht*, L. VI. §. 75. seqq.

§. 13.

Quæ in antecedentibus jam protulimus, quæstioni, *quænam* inire potest princeps prudens foedera? sufficiant. Ad reliquas properamus indicaturi, *cum quibus* foedus pangere ejus liceat prudentiæ. Et in genere respondemus, quod cum quacunque gente, sive sit ethnica, Mahumedana, Judaica, Christiana vel non, sive infidelis sive fidelis, licitum sit, modo objectum, de quo pacifecitur, honestum, & vero fini foederum non contrariatur. Heic non valet: *Qui non noscitur ex se, noscitur ex socio.* Omnes enim homines universali societate copulati sunt, omnes subditi in civitate Dei, in Republica illa magna Creatoris & creatorum; omnibus itaque procul dubio licebit in omnes officia & beneficia exhibere & vicissim accipere; Quidquid igitur a TARNOVIO (z), & ejus Sectariis in contrariam disputatur partem, indignum est, ad quod attendatur. Sed potius videamus, anne consultum, cum pluribus foedera icere? Ingenere quidem nihil certi in hoc casu poni potest, nisi quæstio forsitan ad foedera *Simplicia* & *neutralitatis* solum restringatur; Quatenus enim hæc nunquam nocua sunt, uti in §. 7. monstravimus, nullum ulterius superesse potest dubium, quin cum pluribus ineanur. Sed alia est ratio, cum sermo est de foederibus *singularis præstationis*; quippe quorum utilitas & incommodum ex circumstantiis dependet, quæ jam affirmativæ, jam negativæ favere possunt sententiæ; Sic, e. g. Si de nostro ludatur corio, conducit sine dubio foedus cum pluribus, quatenus vis unita semper est fortior; sin autem nos metipsum subsidia atque auxilia pluribus & quidem sæpius mitteremus, hoc non sine magno fieri posset incommodo. Tamen, qui experientiam consultit, & quæ nobis narrat historia, non diu hæsitabit, quod consultius plerumque sit, non cum multis foedera inire; Quia plures pluribus utilitatum respectibus, haud raro & facile distrahuntur. Sic magnum & illustre foedus Cameracense, quod 1507 contra Venetianos pangebatur, nullius fuit utilitatis; & legatus JUSTINIANI ad MAXIMILIANUM, pacem

(z) TARNOVIUS in Tractatu de foederibus commentar. in Obadium adjuncto, p. 1. §. IV. J. ad illud quod dicitur: *Qui non noscitur ex se, noscitur ex socio.*

cem petitu, missus, dum preces Imperatorem non commove-
re potuerunt, feliciter experientia doctus prædixit, quæ post-
ea etiam evenit: *Solatium, inquit, mihi est, quod diu non dura-
turum sit foedus, quia plures sunt, quos mox invidia & discordia dis-
spabit* (a). Idem observavit Philippus a Comines de magno
foedere contra Carolum VIII. Regem Franciæ, Neapolin inva-
dentem; nec aliud docet foedus sub initium hujus seculi adver-
sus Galliam pactum, quo jungebantur Germania, Magna Bri-
tannia, Belgium foederatum & Lusitania, Hispaniæ recupe-
randæ ergo; Et publicæ conventiones contra Fridericum III.
Borussorum Regum vere maximum nuperrime ad unguem &
exquisite satis demonstrarunt, non sibi constare regulam: *Quo
plures in foedere, hoc fortius & felicius*. Notatu denique dignum
est, summum H. GROTIUM in operibus posthumis patriæ & po-
pularibus suis ceu consilium optimum dedit, ut cum pluribus,
maxima nisi adefset necessitas, foedera nunquam percuterent.

§. 14.

Quid in universonum de foedere cum remotioribus & vicin-
o tenendum, & quid melius factu sit, haud facile sine accu-
rato circumstantiarum recensu esse collectu, lubenter confite-
mur. Hoc quidem constat, supervacaneum plane esse, foe-
dera cum ejusmodi gentibus inire, quæ adeo a nobis sunt re-
motæ, ut nullam defensionem, nulla auxilia, nulla subsidia,
sive mediate, sive immediate ab iis expectare possimus. De
his autem non est quæstio, sed de remoto & vicino, qui sup-
petias & noxas ferre potest. Extra dubium etiam est, vicinum
ob opportunitatem loci facilius opem ferre posse; tamen exinde
in genere nihil sequitur, quia quo propior est, eo facilius etiam
nocere potest, & hoc magis timendus. Quænam igitur
prudentiæ regula formanda? Distinguendo inter vicinum po-
tentiorem & debiliorem, maximam quoddammodo vinci diffi-
cultatem, opinamur. Si enim ponamus impotentem, a
quo nobis nihil metuendum est, & remotum potentem quem
vel

(a) DU BOIS histoire de la Ligue de Cambray. Ameloti Etat de Venise.

vel ambitio, vel avaritia, vel alia rationes, ad impotentiores suppressendum, facile seducere possent, tunc semper memores esse effati opus est: *Tua res agitur, paries cum proximus ardet;* & hinc foedus defensivum & quidem arctissimum cum vicino ferendum esse, existimamus. Sin autem ponatur vicinus præpotens & remotus ejus conditionis, ut nobis succurrere & velit & valeat, nemo unquam sanus negare sustinebit, cum remoto potius, quam cum vicino foedus, singularis nempe præstationis, ineundum esse. Haud enim a veritate abest, quod olim cecinit Juvenalis: *Inter finitimos vetus atque antiqua Simul-tas, immortale odium Et nunquam sanabile vulnus;* Neque ulli ignotum credimus: Vicinum vicino sub amicitia specie facile gravem esse solere. Conferatur BOTERUS de ratione status. Discurs. XXIV. BUDEUS Disp. cit. §. §. 32. 33. CANZIUS Op. cit. §. §. 3726. 3727.

§. 15.

Restat, ut etiam ad *questiones quando & quomodo foedera ineantur?* attendamus. At ut paucis nos expediamus, quoad *priorem* notatu tantum dignum censemus, quod idoneum eligatur tempus, illud puta, quod aliquid in suæ reipublicæ incrementum & commodum transigere possit princeps, & quod, si ei foedera de præstandis auxiliis icere conducatur, nullum unquam ineptius & infelicius temporis momentum sit, quam, cum necessitate, angustiis vel infortuniis oppressus ipse eadem anxie quærit. Princeps infelix veritatem effati Imperatoris Hadriani omnes nempe judicare, *eum imprudenter agere, qui in caducum parietem inclinet* (b) & neminem fere, qui foedere miserum erigere, manusve auxiliatrices porrigere cupiat, experietur. Ne itaque ei cum Carolo I. Rege Anglorum, sub infortunatissimo fidere nato, causa conquerendi sit: *inopia amicorum me perdidit* (c), ut in rebus suis secundis de Sociis fidelibus sollicitus sit, necessum est. Idem docent suo exemplo filius Carolus II. & Augustus Poloniæ Rex, qui ad summam redacti miseriam nullibi foedus invenire potuerunt. In eo quoque, uti

(b) ÆLIUS SPARTIANUS in vita Hadriani.

(c) CLARENDON Histoire des Guerres civiles en Angleterre.

uti commemorant VASSOR (d) & SPANHEMIUS (e) fumopere peccavit Fridericus V. cuius supra mentionem fecimus, quod infoliticior de focis fuerit; *Donce enim eris felix, multos numerablis amicos: Tempora si fuerint nubila, solus eris.*

§. 16.

Ad modum denique, quo prudens foedera pangit, quod attinet, non nostrum esse, ad specialiora progredi, perle liquet. Generalissima delibasse, nobis sufficit. Qui specialia desiderat, Tractatum Callieri de la maniere de negocier avec les Souverains: Ameloti Recueil de Traités: Tractatum Anonymi sub titulo: Conseiller d'Etat: Et KULESIU de jure legationum imperii: adeat. Quamobrem iterum generaliter observamus tantum, ¹⁾ quam maxime necessarium esse, ut omnis quoad fieri potest, circa *instrumenta*, seu tabulas foederum, adhibeatur circumspectio, ita ut quaelibet ambiguitas, tam rerum, quam verborum, omnia errata scribæ, quocunque unquam fieri potest modo, evitentur, & maxima perspicuitas & mundities tabularum quærat, quo ne tantillo quidem focis contra foedera excipiendi relinquatur occasio; non enim raro ejusmodi æquivocationes, & errata inveteratæ fraudi ansam cavillandi præbuerunt. Sic insignis cavillator Q. Fabius Labeo, qui quum Antiochus Rex *dimidiam* partem navium Romanis tradere deberet, omnes ejus naves productas *medias dissecuit*, ut Antiochum tota classe spoliaret (f): Sic promisit imperator Carolus V. Philippo Magnanimo, *er wolle ihn nicht mit einiger Gefängnis belegen*, mutavit autem *einiger* in *ewiger* (g): & ejusmodi cavillationum plura dantur exempla. Deinde cautio est non spernenda, ut ante nihil eorum, quæ contineat foedus, exsequutioni tradatur, quam debita, consueta & formalis facta

D 2

fit

(d) VASSOR Histoire de Louis XIV.

(e) SPANHEIM Memoires de Louise Juliane, Mere de Fridric V. etc.

(f) WAL. Max. VII. 3. HEINECCI Op. cit. §. 218.

(g) HORTLEDER in *Ursachen des Deutschen Krieges etc.* GUNDLINGH Op. Cit. cap. 5. §. 13. 14.

lit ratihabitio & subscriptio. Porro: ut bene examinentur *Litteræ credentiales*, quo rite innotescat, quid promittere sustineant legati, & quo a cavillatione ex distinctione inter foedus & sponcionem (§. I. not. 3.) secura esse possit altera pars pacificens. Ulterius ad foedus eo sanctius & *inviolabilius* reddendum, non negligenda esse consueta munimenta, jusjurandum, vel obfides, vel pignora, vel fidejussores, & quæ cetera esse possunt, existimamus. Et denique cum foedera per legatos plerumque feriantur, & ex horum notitia, promptitudine, bonisque qualitatibus, haud exiguum Principi accedere possit cominodum, ejusmodi demum eligere debet viros, qui rerum & morum ejus gentis, ad quam mittuntur, gnari, non invisi, prudentes, periti, humani, probe mandatis instructi sunt (h).

(h) L'Ambassadeur & ses fonctions par. Monfr. Wiquefort. CANZII Op.
 Cit. §. 3743.

TANTUM.

CLARISSIME DOMINE CANDIDATE,
POPULARIS ATQVE AMICE EXOPTATISSIME.

Quam Tibi heic sisto amicitia meæ significationem, vix est, ut in meliorem partem Te accepturum dubitem, quoniam eam amoris erga me Tui integritatem novi, qua ab amicis omnia profecta jucundissima Tibi soles existimare. Merito igitur hocce non tam conatus, quam potius egregia eruditionis indices publico certissimos Tibi, amicorum suavissime, gratulor, utque in tuis oculis vel memoria olim recolendis, nostram quoque mutuam benevolentiam quasi appictam & obsignatam recordari velis, cui, hic potissimus scriptionis fuit finis, cniæ rogo oroque

Tui adstrictissimus

PETRUS NORING,

Westro-Gothia Svecus.

Cher Ami!

Agréez, cher Ami, mes félicitations: L'amitié qui est entre nous ne me permet pas de Vous donner des louanges, quoique personne n'en ait mérite de plus exquis. Agréez aussi des protestations de l'attachement le plus sincere, & d'une fidélité qui ne fera jamais sujette à aucun changement, étant fondée sur Vos vertus & Votre mérite. Notre amitié a commencée presque dès notre enfance: qu'elle soit donc éternelle; qu'elle soit aussi durable, aussi ardente dorénavant, qu'elle a été jusqu'ici. Mais cela depend de Vous, de l'humanité de qui il n'y a rien que je n'ose espérer.

Enfin cher Ami je Vous félicite des travaux Academiques si excellentement achevés. De legers & favorables Zephirs Vous rameneront heureusement en notre chere patrie: Là tout bonheur désirable sera Votre partage: Là Vos peines & Vos travaux seront abondamment recompensés. C'est se que Vous souhaite de tout son coeur

Cher Ami

VOTRE

plus affectionné Ami

J. P. HULTMARK.

Till
Herr Candidaten
PAHR CORTIN

HANS THUNMAN

från Södermanl.

Låt andra sinja låf åt årelystna gifva
Åt dem ett orätt bruk ger namn af stora mån,
Som tro sig genom våld till årans högder klifva,
Men vilas löje blifva:
Jag siunger om min vän.

Den största magt af mig ej mindsta agtning vinner,
Når den ej utaf dygd och Menskjokårlek drifs.
Men uti den jag vett och dygd tillsamman finner,
Mot den min kärlek brinner,
Och den min vördnad gifv.

Så blef mitt hjerta Ditt; så blef vår vånskap knuten:
Din dygd, ditt mogna vett ha varit Ditt parti.
Du vann mig: och min tro som alldrig ån var bruten,
Af ingen gråns omsluten,
Skall mot Dig evig bli.

Får fört min ädla vån på årans våg att vandra;
Vinn i Ditt fosterland din välförjenta del.
Låt ingen ting mot mig Ditt hjertelag förändra:
Man må min skalkkonst klandra;
Min tro blir utan fel.

Greifswald, 8155, 1762-63

ULB Halle

3

005 372 011

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
DE
PRUDENTIA PRINCIPIS
CIRCA FOEDERA,

QVAM,
CONSENTIENTE AMPLISS. FACULTATE PHILOSOPHICA

IN
REGIA ACADEMIA GRYPHICA
PRÆSIDE

VIRO CELEBERRIMO ET AMPLISSIMO
DN. M. JOANNE CHRISTOPHORO
MUHRBECK

MORAL. PROFESS. REG. ET ORDINAR.

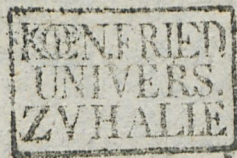
PRO
GRADU MAGISTERII
PUBLICO EXAMINI SUBMITTIT
PETRUS CORTIN

S. S. THEOL. CULTOR
ET PHILOSOPHIÆ CANDIDATUS.
CALMARIENSIS.

IN AUDITORIO MAJORI

DIE X. OCTOBR. A. R. S. MDCCLXIX.
H. S.

GRYPHISWALDIÆ
LITTERIS A. F. RÖSE
REG. ACAD. TYPOGR.

P. 167.

Gent. 3. num. 11. 2. J. 24.
1769
23

